

JYX

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Tammelin-Laine, Taina; Riuttanen, Sanna; Kyckling, Erja

Title: Perustaidoilla arjen osallisuutta ja hyvinvointia

Year: 2019

Version: Published version

Copyright: © Kieliverkosto ja kirjoittajat, 2019

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Tammelin-Laine, T., Riuttanen, S., & Kyckling, E. (2019). Perustaidoilla arjen osallisuutta ja hyvinvointia. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 10(6). <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2019/perustaidoilla-arjen-osallisuutta-ja-hyvinvointia>

Perustaidoilla arjen osallisuutta ja hyvinvointia

Julkaistu: 16. lokakuuta 2019 | Kirjoittanut: Taina Tammelin-Laine, Sanna Riuttanen ja Erja Kyckling

Tämä *Kieli, koulutus ja yhteiskunta* -verkkolehden lokakuun 2019 teemanumero on omistettu perustaidoille. Perustaitoihin katsotaan kuuluviksi luku- ja kirjoitustaito, matemaattiset taidot ja tietotekniikkaa soveltavat ongelmanratkaisutaidot (OECD 2012, 2013). Luku- ja kirjoitustaito on tässäkin syytä ymmärtää laajempänä taitojen kokonaisuutena, joka sisältää myös taidon hyödyntää kirjoitettua tietoa erilaisten henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttamiseen sekä olemassa olevien tietojen ja taitojen kehittämiseen (OECD 2000: x). Toisaalta digitaalisessa tietoyhteiskunnassa kaikki edellä mainitut taidot kietoutuvat vahvasti toisiinsa, eikä niitä aina voi edes erottaa toisistaan muutoin kuin keinotekoisesti. Tästä arkipäivän esimerkkinä voisi olla vaikkapa junalipun hankkiminen verkkokaupasta ja maksaminen verkkopankissa.

Viime vuosina on herätty sekä maahanmuuttajien että kantaväestöön kuuluvien aikuisten perustaitoihin. Esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriössä tehdyn kehittämistyön kohteena on ollut erityisesti maahanmuuttajataustaisten koulutus, etenkin heidän koulutus- ja työllistymispolkujensa nopeuttamisen ja tukemisen näkökulmasta. Aikuisten perusopetus on uudistettu kokonaan ja kotivanhempien koulutusmahdollisuuksia on vahvistettu uudella vapaan sivistystyön koulutusmallilla, joka koskee etenkin luku- ja kirjoitustaidon ja suomen kielen opiskelua. Ammatillisen koulutuksen reformi puolestaan on vaikuttanut niin koulutuksen rakenteeseen ja sisältöihin kuin siihen pääsemiseenkin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019.)

Perustaidoista siis puhutaan – eikä syyttä. Vuonna 2012 toteutettiin PISA-tutkimusta vastaava, aikuisille suunnattu kansainvälinen PIAAC-tutkimus, joka perustuu OECD:n (2012) määritelmään perustaidoista. Suomi sijoittui siinä osallistujamaiden kärkijoukkoon kaikilla osaluilla, mutta esimerkiksi enintään viisi vuotta maassa asuneista ulkomaalaistaustaisista noin 80 prosenttia jäi luku- ja kirjoitustaidossa alimmille taitotasoille. Perustaidot eivät kuitenkaan kosketa pelkästään maahanmuuttajia: PIAACin perusteella voidaan sanoa, että suomalaisista 16–65-vuotiaista aikuisista noin 11 %:lla on heikko luku- ja kirjoitustaito ja 13 %:lla heikot matemaattiset taidot. Lisäksi 30 %:lla suomalaisista on heikot tietotekniikkaa soveltavat ongelmanratkaisutaidot. (Malin, Sulkunen & Laine 2013.) Vaikka siis syytä luku- ja

kirjoitustaito on saanut paljon palstatilaa mediassa, on syytä puhua ja huolestua myös digitaalisen tietoyhteiskunnan vaatimista muista taidoista ja digitalisaation mahdollisesti tuottamasta eriarvoisuudesta. Supistavatko heikot tietotekniset taidot yksilöiden mahdollisuuksia aktiiviseen kansalaisuuteen?

Perustaitojen puute voi lisätä esimerkiksi työllistymisvaikeuksia ja syrjäytymistä, mutta perustaidoilla näyttää olevan jonkinlainen yhteys myös fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen. PIAACin kirjallisissa ja matemaattisissa taidoissa heikoiten menestyneistä osallistujista noin kolmasosa koki terveytensä heikoksi tai kohtalaiseksi, kun parhaiten menestyneistä vain kymmenesosa ajatteli samoin. (Malin ym. 2013.)

Perustaidot riippuvat kuitenkin merkittävästi monenlaisista tekijöistä ja kontekstista. Esimerkiksi ikä, asuinpaikka, koulutustausta ja työtehtävät vaikuttavat siihen, miten perustaitoja osataan ja käytetään sekä mihin niitä tarvitaan (Malin ym. 2013). Jokaisella on hyvä olla jonkinlaiset perustaidot arjessa pärjäämiseen. Kaikkien ei kuitenkaan tarvitse osata kaikkea, sillä yhteiskunnassa tarvitaan monenlaisia osaajia.

Tietoisuutta perustaitojen tärkeydestä levitetään vuosittain meillä ja maailmalla esimerkiksi erilaisten tapahtumien muodossa. Kansainvälistä lukutaitopäivää (<https://www.ykliitto.fi/tapahtumat/yk-paivat/kansainvalinen-lukutaitopaiva>) vietetään joka vuosi 8. syyskuuta. UNESCO nimitti päivän lukutaitopäiväksi jo 1960-luvulla, ja sen tarkoituksena on muistuttaa lukutaidon tärkeydestä sukupuolten välisen tasa-arvon, kestävän rauhan, kehityksen ja demokratian toteutumisen kannalta. Tänä vuonna Suomessa vietettiin ensimmäistä kertaa myös kansallista lukutuntia (<https://www.nuori.fi/2019/08/30/read-hour-pysayttaa-koko-suomen/>). Lukutuntikampanjassa julkisuuden henkilöt, kuten jääkiekkoilija Kevin Lankinen, muistuttivat niin nuoria kuin aikuisiakin lukutaidon tärkeydestä.

Kansainvälistä dysleksiaviikkoa (<https://www.eoliitto.fi/dysleksiaviikko-7-13-10-2019/>) taas vietettiin tänä vuonna 7.10.–13.10.2019. Dysleksiaviikko koostuu erilaisista tapahtumista, joita järjestävät alueelliset lukijärjestöt. Lukiseulonnan, lukineuvonnan, apuvälineiltojen ja muiden tapahtumien tarkoituksena on lisätä tietoa oppimisvaikeuksien yleisyydestä. Suomessa Erilaisten oppijoiden liitto myöntää vuosittain dysleksiaviikolla ALLVAR-palkinnon oppimista edistäneelle ja ansioituneelle henkilölle. ALLVAR-palkinnon nimi tulee arkkitehti Alvar Aallostaa, jolla oli tunnetusti lukihäiriö. Toisen I-kirjaimen myötä sanasta muuntuu ruotsin sana allvar, vakavasti otettava.

Kansainvälistä matematiikkapäivää (<https://www.idm314.org/>) vietetään vuosittain 14.3. Kyseinen päivä tunnetaan monessa maassa piin päivänä, sillä päivämäärän voi kirjoittaa myös 3/14, ja piin likiarvo on noin 3,14. Ensi vuoden matematiikkapäivän teema on "Matematiikkaa kaikkialla". Vuoden 2020 teeman tarkoitus on muistuttaa siitä, että matematiikan rooli on tärkeä usealla eri tieteenalalla, kuten avaruustieteessä, lääketieteessä, geotieteessä ja taloustieteessä. Näiden lisäksi matemaattista havainnointikykyä tarvitaan monissa arjen askareissa: esimerkiksi bussiaikataulujen lukemisessa, säätiedotuksen katsomisessa ja laskujen maksamisessa. Tämän takia matematiikka kuuluu olennaisena osana perustaitoihin.

Tähän Perustaitojen äärellä -teemanumeroon saimme kahdeksan upeaa perustaitoja esittelevää artikkelia, jotka kurkottavat opetuksen arjesta ja hanketoiminnasta koulutuksen hallintoon ja opettajien täydennyskoulutukseen. Teemanumeron avaa Maarit Mäkisen ja Mika Sihvosen artikkeli, jossa tarkastellaan perustaitoja, niihin liittyviä ESR-rahoitteisia hankkeita ja Taikoja-koordinaatiohanketta. Hankkeen puitteissa on laadittu myös perustaitotesti, jonka avulla kukin voi saada käsitystä perustaitojen moninaisuudesta.

Leena Nissilä esittelee artikkelissaan lukutaitokoulutuksen historiaa ja nykytilaa Suomessa. Lukutaitokoulutusta on muutettu aikojen saatossa useasti, jotta se vastaisi paremmin yhteiskunnan tarpeisiin. Esimerkiksi vuoden 2015 turvapaikanhakijatilanteen myötä koulutusta uudistettiin tehokkaasti.

Maahanmuuttaja-aikuisten perustaidot kytkeytyvät usein älypuhelimien käyttöön. Laura Kanasen artikkelissa pohditaan lukutaito-oppijoiden arjen selviytymisstrategioita ja tätä kautta mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan; tämä vaatii yleensä monenlaista kirjallista osaamista. Heidi Vaarala ja Minna Bogdanoff puolestaan esittelevät Perustaidot haltuun -hankkeen aikana tehtyä tutkimusta, jossa on tarkasteltu luku- ja kirjoitustaitoa opiskelevien aikuisten maahanmuuttajien älypuhelimien käyttöä vapaa-ajalla. Artikkelissa pohditaan myös, miten älypuhelin voitaisiin nykyistä paremmin hyödyntää esimerkiksi kielen ja kriittisen lukutaidon opetuksessa.

Aikuisilla maahanmuuttajilla voi olla erilaisia oppimisvaikeuksia, jotka saattavat jäädä tunnistamatta esimerkiksi oppijan puutteellisten koulutustaustatietojen tai kielitaidon takia. Kristina Kemi tarkastelee artikkelissaan aikuisten maahanmuuttajien erityisen tuen tarpeita ja tarvetta kehittää erityistä pedagogista osaamista, verkostoja ja tukirakenteita, jotta kaikilla oppijoilla taustasta riippumatta olisi paremmat mahdollisuudet saada haluamaansa koulutusta.

Kuudes artikkeli käsittelee hanketta nimeltä TAHTI – Taitoa ja tahtoa aikuisten oppimiseen. TAHTI-hankkeen tavoitteena on tukea heikot perustaidot omaavia aikuisia koulutukseen pääsemisessä ja valmistumisessa sekä tukea opettajia ammatillisen koulutuksen reformin myötä muuttuneissa olosuhteissa. Opiskelijoille tämä tarkoittaa tukipajoja perustaitojen harjoitteluun, opettajille taas toiminnallisia koulutustilaisuuksia.

Teemanumeron loppuksi keskitytään erityisesti lukutaitoon. Ammatillisella puolella lukemisen ja lukutaidon sanomaa on levittänyt Sanat haltuun -hanke, josta tässä lehdessä kertoo Emmi Jäkkö. Sanat haltuun -hanke pyrkii laajentamaan erityisesti amispoikien käsitystä lukutaidosta työpajoissa, joiden keskiössä on rap-lyriikka. Hankkeessa luodun työpajamallin avulla kuka tahansa voi pitää rap-työpajan. Viimeisenä luodaan katsaus opettajien täydennyskoulutukseen LUKILOKI-hankkeessa. LUKILOKI-täydennyskoulutuksen tavoitteena on tarjota opettajille työkaluja luku- ja kirjoitustaidon sekä monikielisyyden tukemiseen. 1600 opettajaa tavoittanut LUKILOKI on jo loppusuoralla, ja artikkelista löydät hankkeessa kehitettyjä materiaaleja, joita jokainen voi hyödyntää omassa opetuksessaan.

Valoa syksyn puurtamiseen ja antoisia lukuhetkiä!

Kirjoittajista Taina Tammelin-Laine toimii Perustaidot haltuun -hankkeen tutkimuskoordinaattorina Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskuksessa. Sanna Riuttanen ja Erja Kyckling ovat projektitutkijoita Kieliverkostossa ja Soveltavan kielentutkimuksen keskuksessa.

Lähteet

Malin, A., Sulkunen, S. & Laine, K. 2013. *PIAAC 2012. Kansainvälisen aikuistutkimuksen ensituloksia*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2013:19. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-237-1>
(<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-237-1>)

OECD 2000. *Literacy in the information age. Final report of the international adult literacy survey*. Pariisi: OECD Publications Service. Saatavissa: <https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/41529765.pdf> (<https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/41529765.pdf>)

OECD 2012. *Literacy, Numeracy and Problem Solving in Technology-Rich Environments: Framework for the OECD Survey of Adult Skills*. OECD Publishing. Saatavissa: https://www.oecd-ilibrary.org/education/literacy-numeracy-and-problem-solving-in-technology-rich-environments_9789264128859-en (https://www.oecd-ilibrary.org/education/literacy-numeracy-and-problem-solving-in-technology-rich-environments_9789264128859-en)

OECD 2013. *OECD Skills Outlook 2013: First Results from the Survey of Adult Skills*. OECD Publishing. Saatavissa: <http://www.oecd.org/about/publishing/Corrigendum-OECD-skills-outlook-2013.pdf> (<http://www.oecd.org/about/publishing/Corrigendum-OECD-skills-outlook-2013.pdf>)

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019. *Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi. Kipupisteet ja toimenpide-esitykset III. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:1*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-613-3>
(<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-613-3>)

Lisätietoja tapahtumista

Kansainvälinen lukutaitopäivä: <https://www.ykliitto.fi/tapahtumat/yk-paivat/kansainvalinen-lukutaitopaiva> (<https://www.ykliitto.fi/tapahtumat/yk-paivat/kansainvalinen-lukutaitopaiva>)

Kansallinen lukutunti: <https://www.nuori.fi/2019/08/30/read-hour-pysayttaa-koko-suomen/>
(<https://www.nuori.fi/2019/08/30/read-hour-pysayttaa-koko-suomen/>)

Dysleksiaviikko: <https://www.eoliitto.fi/dysleksiaviikko-7-13-10-2019/>
(<https://www.eoliitto.fi/dysleksiaviikko-7-13-10-2019/>)

Kansainvälinen matematiikkapäivä: <https://www.idm314.org/> (<https://www.idm314.org/>)

Artikkeliin viittaaminen

Tammelin-Laine, T., Riuttanen, S. & Kyckling, E. (2019). Perustaidoilla arjen osallisuutta ja hyvinvointia. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 10(6). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2019/perustaidoilla-arjen-osallisuutta-ja-hyvinvointia>
(<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2019/perustaidoilla-arjen-osallisuutta-ja-hyvinvointia/view>)